

GULYÁS K. LÁSZLÓ

gulyaslaszlo87@gmail.com
PhD-hallható (SZTE BTK)

II. Szaúd uralkodása a trónra lépéstől a szuezi válságig

Reign of Saud II from his Succession to the Throne of Suez crisis

Abstract The reign of Saud II is rarely discussed by international historiography, especially compared to his predecessor, Abdulaziz Ibn Saud, the state founder or to his successor, Faisal. The years from his succession to the throne until the crisis of Suez are real blind spots, because historians tend to ignore them. This study aims to uncover these three unknown years when the United States tried to establish an alliance in the Near East and Saud II's reaction is also presented.

Keywords reign of II. Saud, Suez crisis, foreign affairs

DOI 10.14232/belv.2015.3.4

<http://dx.doi.org/10.14232/belv.2015.3.4>

Cikkre való hivatkozás / How to cite this article:

Gulyás, K. László (2015): II. Szaúd uralkodása a trónra lépéstől a szuezi válságig. *Belvedere Meridionale* 27. évf. 3. sz. 34–45. pp

ISSN 1419-0222 (print) ISSN 2064-5929 (online, pdf)

(Creative Commons) Nevezd meg! – Így add tovább! 4.0 (CC BY-SA 4.0)

(Creative Commons) Attribution-ShareAlike 4.0 International (CC BY-SA 4.0)

A nemzetközi szakirodalomban ritkán érintett kérdéskör II. Szaúd uralkodása, főleg ha az őt megelőző, államalapító Abdel-Azíz Ibn Szaúdhhoz hasonlítjuk, vagy éppenséggel az őt követő Feiszalhoz. Ha foglalkoznak is Szaúd-Arábia második királyával, azt többnyire az öccséhez, Feiszalhoz viszonyítva teszik. Ez persze nem azt jelenti, hogy semmi sem történt az ő uralma alatt, hanem inkább azt, hogy az ő uralkodásának idején a Közel-Kelet egészének térségében sokkal fontosabb dolgok történtek, mint Szaúd-Arábián belül. Ezenkívül a szakirodalom egyfajta „fekete báránynak” tekinti II. Szaúdot. A hatalomra kerülésétől a szuezi válságig tartó néhány év különösen „fehérnek” mondható, a történészek mellékesnek tekintik. Ezen tanulmány az első három

év viszonylagos ismeretlenségével foglalkozik, az Egyesült Államok azon törekvésével, hogy szövetségi rendszert hozzon létre a Közel-Keleten, és hogy II. Szaúd miként viszonyult ehhez.

Miután Abdel-Azíz Ibn Szaúd 1953 novemberében elhunyt, a trónon legidősebb fia, Szaúd ibn Abdel-Azíz (a szakirodalomban általánosan, az egyszerűség kedvéért II. Szaúdként nevezik) követte. Abdel-Azíz már 20 évvel korábban kinevezte őt az utódjának szóban, de a hivatalos kinevezés csak 1953. október 9-én történt meg.¹ A király tanácsadói már az 1930-as években is kételkedtek a döntés helyességében, hiszen már akkorra világos volt, hogy az öccse, Fejszal jobb képességű politikus, mint ő. Azonban Abdel-Azíz úgy gondolta, a Szaúd család uralmának fenntartásához, illetve a „dinasztia” alapításához elengedhetetlen, hogy a legidősebb fiú vegye át a hatalmat. Fejszal elfogadta édesapja akaratát és (legalábbis kezdetben) elfogadta bátyját uralkodónak.

Szaúd ibn Abdel-Azíz 1902-ben született Kuvaitban, abban az évben, amikor az apja elfoglalta Rijádot és ezzel elindult azon az úton, amely végül elvezetett Szaúd-Arábia 1932-es megalapításához. Hidzsáz meghódítása után apja Szaúdot tette meg a nedzsi ügyek intézőjévé (ez egyféle kormányzói tisztségnek felelt meg), majd pedig 1953-tól a minisztertanácsnak volt a feje.² Míg Abdel-Azíz élt, jól együtt tudott működni Szaúd és Fejszal. Mi sem bizonyítja ezt jobban, mint hogy mindkettőjüknek komoly szerepe volt a szaúdi közigazgatási rendszer kiépítésében: megszervezték a különböző minisztériumokat, illetve hivatalokat. Miután Ibn Szaúd elhunyt és II. Szaúd trónra lépett, hamar bebizonyosodott, hogy az új király nem akar semmi változást a meglévő „kormányzási rendszerben”. Ettől függetlenül sor került modernizációra, de természetesen ez nem egyik pillanatról a másikra következett be, hanem évtizedek kellett hozzá. Belső-Arábia korábbi fejlettségi szintjét, pontosabban elmaradottságát figyelembe véve (mind technológiai, mind társadalmi aspektusban) azonban még így is figyelemre méltó a fejlődés sebessége.³

Tény, hogy II. Szaúdot az utókor hajlamos teljesen tehetségtelen, hozzá nem értő, reálpolitikai gondolkodással nem rendelkező vezetőnek beállítani, de az ennyire sarkosan megfogalmazott állításokat kritikával kell kezelni. Az igaz, hogy szerényebb képességekkel rendelkezett, mint az öccse, és az is helytálló, hogy a nyugati nagyhatalmak nem kedvelték őt. Azon túl, hogy a politikája elhibázott volt-e vagy sem, a megítéléséhez nagyban hozzájárult az öccsével hosszú éveken keresztül folytatódó viszálya is, amiben a Nyugat sokkal inkább Fejszalt támogatta, semmint őt.

Fontos megemlíteni, hogy Abdel-Azíz a politikai tevékenységét egy viszonylagosan békés időszakban kezdte meg: a nagyhatalmak nagy része nem foglalkozott vele és az első világháború is csak marginálisan érintette Arábia területét (leginkább az északnyugati peremét). Sőt a második világháború is elkerülte szinte teljes mértékben Szaúd-Arábiát. Ezzel szemben a trónra lépő II. Szaúd sokkal bonyolultabb regionális helyzettel szembesült, hiszen 1953-ra már megszületett Izrael Állam, felbomlott a mandátumrendszer és Egyiptomban átvette a hatalmat a *Szabad Tisztek* mozgalma, ezzel együtt pedig megjelent az arab nacionalizmus,⁴ amely Szaúd-Arábia

¹ British National Archives Foreign Office: Political Departments: General Correspondence from 1906–1966 (továbbiakban: FO 371) 104854 Es 1016/3.

² FO 371 104854 Es 1016/4.

³ CLARK 1995. Ez a kiadvány – lévén szaúdi kiadású – diszkréten nem tesz említést a fivérek viszályáról és arról, hogy ez milyen következménnyel járt az ország számára.

⁴ Az arab nacionalizmus (gyakran nevezik arab szocializmusnak is) az 1950-es és 1960-as évek meghatározó eszméisége a Közel-Kelet térségében. Gyökerei a pánarabizmuson keresztül egészen a pániszzlámizmusig

Nyugat-orientáltsága miatt elég hamar a sivatagi királyság ellen fordult. Könnyen belátható, hogy II. Szaúdnak már a kezdetektől nehéz dolga volt, de tény, hogy nem volt eléggé felkészült és jó képességű az uralkodáshoz.

Ibn Szaúd stabil uralmat hagyott maga után, illetve következetes külügyi politikát. Egyszer-s mind elkezdte modernizálni az államát, ő hozta létre a minisztertanács intézményét, bizonyos szempontból megteremtette a közigazgatás alapjait, illetve a modern infrastruktúra bázisát. Azt azonban nem szabad elfelejteni, hogy a legtöbb regionális „intézmény” élére nem szakmailag felkészült emberek kerültek (valójában nem is nagyon beszélhetünk az 1920-as és 1930-as években szakmaiságról Arábiában), hanem azok, akiknek a támogatására szüksége volt Ibn Szaúdnak; ők mintegy fizetségként kapták a tisztségeket. Másrészt pedig ily módon minden nagyobb hatalmú törzsi vezető szem előtt volt és emiatt sokkal nehezebben tudott ellene szervezkedni, amire korábban nem egyszer volt példa.

Felvetődhet a kérdés, hogy ha Abdel-Azíz egy minél modernebb, minél nyugatibb országot akart létrehozni (illetve hátrahagyni), akkor miért éppen Szaúdot jelölte ki utódjául, akiről már akkor köztudomású volt, hogy erőteljesen konzervatív és jó eséllyel visszafogja majd a fejlődést, szemben Feiszallal, aki egyértelműen a modern Szaúd-Arábia mellett szállt síkra. Valószínűsíthető, hogy Abdel-Azíz leginkább egyfajta „fontolva haladást” tartott elfogadhatónak, és semmi esetre sem egy ténylegesen modern, nyugati mintára épülő államot. Már csak azért sem, mert az nem volt összeegyeztethető az ő általa megteremteni kívánt dinasztikus uralommal, illetve azzal, hogy minden hatalom egy kézben összpontosuljon külső kontroll nélkül.⁵

Rögtön a trónra lépése után egyértelművé vált, hogy II. Szaúd apja nyomdokain szeretne haladni, hiszen látogatást tett a fontosabb törzsi vezetőknél, illetve az erősebb beduincsoportoknál és „adományokat” osztott szét köztük, azaz gyakorlatilag megvásárolta hűségüket. Ez a fajta „pénzpolitika” egyébként II. Szaúd egész uralkodására jellemző volt: eléggé szabadon értelmezte az államkassza fogalmát, lényegében úgy gondolta, hogy Szaúd-Arábia állami vagyona és az ő személyes tulajdona ugyanaz. Mivel pedig a kettő megegyezik, ezért a saját pénzét arra használja fel, amire szeretné. Ez a tendencia csak fokozódott az uralkodása alatt. Azon túl, hogy megvette a törzsi vezetők lojalitását, hatalmas összegeket költött fényűzésre: több új palotát építtetett magának márványból úszómedencékkel, rengeteg autót vásárolt, az amerikai szériamodellek mellett különleges sportautókat is. Hosszan lehetne sorolni a pazarlásának módjait, viszont ami lényeges ebből az az, hogy ez üzenetként is felfogható volt: az, hogy ezt megtette, megtehetette, szimbolizálja az egyeduralmát az ország felett.

Ezzel szemben Feiszal elkötelezett híve volt a reformoknak, legalábbis ami az ország kormányzását illeti; bizonyos szempontból politikája „liberálisnak” tekinthető. Természetesen ez nem nyugati értelemben véve volt így, de mégis a szaúdi vezetőréteg jó részénél szabadelvűbb volt. A teljes egyeduralmat gyakorlati alapon vetette el: ha minden hatalom egy kézben összpontosul, akkor nem lehet számon kérni a döntéseket, illetve ez a fajta rendszer gátolja a jól működő, modern közigazgatás kialakítását. Feiszalnak ez volt a legfontosabb célkitűzése és minden döntését következetesen ennek érdekében hozta meg. Jól bizonyítja ezt az, hogy kiharcolta, a

nyúlnak vissza. Az eszme lényege, hogy az arab nyelvnek és kultúrának vissza kell kerülnie korábbi magas pozíciójába, és ez megerősítheti az arab államokat, megszüntetheti ideológiai alávetettségüket. Ezzel együtt az arab országokban is megjelent a klasszikus nacionalizmus. Amiben viszont több az arab nacionalizmus az európainál az az, hogy igen komoly figyelmet fordít a lakosság szociális jólétére, központilag irányított szociálpolitikával (innen ered az arab szocializmus elnevezés, nem pedig a szocialista mozgalomból).

⁵ CITINO 2002.

testvére, II. Szaúd hozzon létre miniszterelnöki tisztséget, s hogy bizonyos kormányzási és döntési jogkörök erre az új tisztségre szálljanak át, emiatt pedig az uralkodó ne tudjon önhatalmúlag dönteni minden kérdésben. Fejszal Hidzsáz kormányzójaként nem volt hajlandó lemondani erről a tisztségéről addig, amíg Szaúd nem tett ígéretet a miniszterelnöki poszt létrehozására. Mivel Hidzsázt Fejszal irányította és igazgatta, reális volt annak a veszélye, hogy ha Szaúd nem enged ebben a kérdésben, akkor Hidzsáz önálló kormányzatot alakít ki, ezzel kettészakítva Szaúd-Arábiát. Ezt mindenképpen el akarta kerülni a király, így tehát engedett az öccsének.⁶

II. Szaúd uralkodását több dolog nehezítette meg, ami apja bel- és külpolitikájához egyaránt kapcsolódott. Az államalapító törekedett arra, hogy minél jobb kapcsolatot építsen ki az Egyesült Államokkal, miközben fenntartja Nagy-Britanniához fűződő baráti viszonyát is, egyszersemind együttműködik Egyiptommal annak érdekében, hogy meghatározó legyen a regionális politikában (és hogy legyen egy stabil szövetségese a Hásimitákkal⁷ szemben). Ibn Szaúd meglehetősen kényes egyensúly fenntartására törekedett, amit képes volt véghezvinni. Ez azonban csak kisebb részben köszönhető annak, hogy milyen jó politikus, illetve vezető volt. Nagyobb részben – és ez jóval fontosabb – annak tulajdonítható, hogy a korszak politikai jellemzői lehetővé tették ezt. Ibn Szaúd uralkodásának végére, illetve halála idejére viszont alapvető változások következtek be a régió politikai életében. Miután a Szabad Tisztek 1952 júliusában hatalomra kerültek Egyiptomban, átalakulás kezdődött és nem csak Kairóban, hanem az egész Közel-Keleten. Széles körben ismertté vált az arab nacionalizmus, eszmeisége rohamosan kezdett elterjedni a régióban, sőt ami ennél is fontosabb, rövid idő alatt hatalmas befolyásra tett szert.

Az 1952 és 1954 között Egyiptomban hatalmon lévő Mohamed Nagíb tábornok, a Forradalmi Tanács elnöke jóval mérsékeltabb volt katonatársainak egy részénél (és főleg a későbbi elnök Nasszernél), politikája az egyiptomi viszonyokhoz mérten liberálisnak tekinthető, ugyanakkor viszont az iszlámista folytonosságot is képviselte. Ő maga is hithű muszlim volt és teljességgel élvezte a Muszlim Testvériség⁸ támogatását. Uralma alatt a nyugati hatalmak – elsősorban az Egyesült Államok – üdvözölték a reformokat, amelyeket végrehajtott, illetve kilátásba helyezett (királyság eltörlése, földreform stb.). Nagíb és köre mellett párhuzamosan ténykedett egy másik csoport is Gamel Abden Nasszer vezetésével. Ő laikus államban gondolkozott, amelyben nem szánt politikai szerepet a vallásnak, modernizálni akarta a társadalmat és a gazdaságot. Véleménye szerint a Muszlim Testvériség és annak célkitűzései ennek pontosan ellentmondtak. Nem tagadta meg az iszlámot és alapelveit, és nem lehetetlenítette el hívőit sem, de az iszlám alapokon álló állam gondolatát mereven elutasította.⁹ 1954-ben Nasszer került hatalomra és az arab nacionalizmus erősödött, erre reagálva a Nyugat egyre közvetlenebb (és erőszakosabb) módon kezdett el beavatkozni a térség mindennapjaiba.

Nasszer a nagyhatalmaktól független, semleges politikát folytatott, rendszeresen kritizálta

⁶ CITINO 2002.

⁷ A Hásimita család tagjai tradicionálisan Mohamed prófétáig vezetik vissza a vérvonalukat. Közülük kerültek ki a sarífok, az iszlám szent helyeinek (Mekka és Medina) őrzői, amíg Ibn Szaúd el nem üzte őket 1925-ben. Ma Jordánia királyait adja a család, de az 1958-as forradalom bekövetkeztéig Irakban is ők uralkodtak.

⁸ 1928-ban Iszmáiljában alapította egy tanár, Hasszán al-Banna. Kezdetben szegényeket és elesetteket segítő szervezetnek indult, a célja az volt, hogy létrehozza azt a szociális hálót, amelyet az állam nem tett meg (iskolák alapítása, étkeztetés, kórházak építése, alamizsnaosztás stb.). Az idő múlásával egyre inkább politikai színezetet vett fel a szervezet: elkezdte hangoztatni, hogy az iszlám hagyományokat lábbal tiporják a nyugati elvek és emiatt azoknak el kell tűnniük. Ennek érdekében pedig egyre radikálisabbá és szélsőségesebbé vált, mind eszközeiben, mind retorikájában.

⁹ J. NAGY 2009.

a Nyugat szerepvállalását a Közel-Kelet térségében. Ez érthetően rosszállást váltott ki a britek és franciák részéről, akik a szuezi válság előtt a fő politikai szereplők voltak a régióban. Az Eisenhower-kormánynak pedig az nem volt inyére, hogy Nasszert nem érdekelte a kétpólusú világrend, s emiatt nem volt hajlandó megszakítani a kapcsolatot a Szovjetunióval, sőt kifejezetten jó viszonyra törekedett Moszkvával. Ezt az amúgy sem egyszerű szituációt bonyolította a nyugati hatalmak egymáshoz való viszonya is, hiszen az sem volt mindig felhőtlen, mivel más-más módszerekben gondolkodtak és néhány aspektusban az érdekeik is különbözőek voltak.¹⁰

Ebben a bonyolult helyzetben kezdte meg uralkodását II. Szaúd és a regionális tényezők miatt eleve nem folytathatta az apja által megkezdett politikát: nem tudott egyszerre jó viszonyt fenntartani az amerikaiakkal, a britekkel és az egyiptomiakkal is. Ahogy már volt róla szó, ennek okai nem csak az ő vezetői kvalitásaiban keresendők. Az viszont már II. Szaúd hibája, hogy mindhárom főbb regionális szereplővel feszült viszonyba került (bővebben csak az amerikai és egyiptomi viszony kerül kifejtésre ebben a tanulmányban). Ezzel egy időben, és részben ennek következtében Szaúd-Arábián belül is egyre többen tiltakoztak II. Szaúd módszerei és uralkodása ellen (értelemszerűen itt nem általános, alulról indított tiltakozóhullámra kell gondolni, hanem az uralkodócsalád néhány befolyásosabb tagjára).

II. Szaúd uralkodásával az egyik legnagyobb probléma az volt, hogy teljességgel a saját feje után ment, nem fogadta meg a tanácsadói ajánlásait (beleértve az öccsét, Feiszalt). Ebből talán nem lett volna akkora probléma az ország számára, ha II. Szaúd tud önállóan felelős döntést hozni, az összes körülményt figyelembe véve és az országa érdekeit szem előtt tartva. Azonban sok esetben nem ez történt: a király óriási energiát ölt abba, hogy minél hatalmasabbnak láttassa magát, illetve hangsúlyozza, ő Szaúd-Arábia egyeduralkodója. Emiatt gyakran túlzásokba esett és hihetetlen mértékben költekezett, ami miatt tetemes államadósság keletkezett. Másrészt tovább növelte az ellenszenvet vele szemben, hogy a különböző minisztériumok élére jórészt a saját fiait ültette. Önmagában a nepotizmus nem feltétlenül lett volna probléma, viszont II. Szaúd fiai nem a nagypapjuk tehetségét örökölték, hanem sokkal inkább az édesapjuk tulajdonságait. Ennek következtében a minisztériumok élére hozzá nem értő emberek kerültek, és ez már nem csak Feiszalt zavarta, hanem a királyi udvar jó részét is. A helyzetet tovább rontotta, hogy az uralkodó nem sokkal apja halála után fokozatosan rászokott az alkoholra, emiatt pedig egyre kisebb lett a tekintélye (amelyből már trónra lépésekor sem rendelkezett sokkal).¹¹

II. Szaúdnak nem volt határozott, előre átgondolt politikája, nem voltak egyértelmű célkitűzései. Pontosabban csak egy volt neki: megpróbálni úgy manőverezni, hogy a lehető legkevesebb sérülést és hátrányt szenvedje el országa, ám ezt sem tervezte meg különösebben, sokkal inkább a pillanatnyi helyzetekre adott válaszreakciókat. Emiatt a sivatagi királyság politikai céljai folyamatosan váltakoztak az uralkodása alatt. 1955 végéig az Egyiptom-párti, Hásimita-ellenes irányvonalat favorizálta, a lehető legjobban együttműködve Nasszerrel, egyszersmind próbált kimérten viszonyulni a nyugati hatalmakhoz, ideértve az Egyesült Államokat is, amelyhez nagyon erős gazdasági szálak fűzték. Az 1956-os évre ez kezdett megváltozni. Még mindig próbált jó viszonyra törekedni Egyiptommal, de az erősödő arab nacionalizmus miatt ez egyre kevésbé sikerült (és a körülmények miatt nem is sikerülhetett), a britekkel végleg megromlott a viszonya és az Egyesült Államokkal is egyre gyakoribbá vált az összetűzés, elsősorban gazdasági kérdésekben. 1956 után viszont belátta II. Szaúd is, hogy az arab nacionalizmus teljes erejével ellene fog fordulni, és az USA-n kívül máshoz

¹⁰ SAFRAN 1991.; J. NAGY 2009.; BARRETT 2007.

¹¹ BRONSON 2006.

nem fordulhat védelemért, így tehát ismét közeledni kezdett az Eisenhower-kormányzathoz.

1953-ra nyilvánvalóvá vált, hogy a britek (és részben az amerikaiak) tervét a MEDO működtetéséről nem fogja siker koronázni. A Middle Eastern Defence Organizationt 1950-ben kezdték el szervezni azzal a céllal, hogy védje a Nyugat érdekeit, biztosítsa a Csatornaövezet zavartalanságát, illetve katonai támogatást nyújtson az olajtermelő országok számára, ha szükséges. Tagjai lettek volna Anglia, Irán, Pakisztán és Törökország, a katonai segítséget természetesen az Egyesült Államok nyújtotta volna szükség esetén, központját a tervek szerint pedig Egyiptomba helyezték volna (a Szezei-csatorna miatt). Nem lett nagy jövője ennek az elgondolásnak a Szabad Tisztek hatalomátvétele miatt: az imperializmus újabb hódító szándékát látták a szervezetben és határozottan visszautasították a hozzá való csatlakozást. Ezzel együtt a többi, Egyiptommal szomszédos arab állam sem lelkesedett a gondolatért. Az 1953-ban beiktatott Eisenhower azonban úgy gondolta, a MEDO alapjai felhasználhatók lesznek egy hasonló jellegű szövetség létrehozására.¹²

Már Truman elnök is őszintén hitt abban, hogy a MEDO, vagy valamilyen hasonló szervezet megvalósítható, azonban a mandátuma lejártakor semmi kézzelfogható eredményt nem sikerült felmutatnia. Az Eisenhower-kormány ugyancsak támogatta egy védelmi szervezet létrehozásának a gondolatát, azonban más alapokon, mint a britek. Ennek kiindulópontja azonban már nem Egyiptom lett volna, mivel az Egyesült Államok külügyminisztériuma – és elsősorban John Foster Dulles külügyminiszter – úgy gondolta, hogy a Csatornaövezetben lévő angol bázisokat át kell adni az egyiptomiaknak teljes körű hozzáféréssel (és a működtetésért is ők legyenek felelősek), valamint meg kell kezdeni az angol csapatok kivonását a Szezei-csatorna partjairól. Miután ez megtörtént, el lehetett volna kezdeni tárgyalni Kairóval a MEDO-ban (vagyis annak utódjában) való részvételéről, azaz Kairó önállóan dönthetne, akar-e csatlakozni vagy sem. Az 1952-es és 1953. eleji tárgyalások során azonban London ragaszkodott ahhoz, hogy mindenféle katonai szövetség főhadiszállását csakis a Csatornaövezet katonai létesítményei adhatják, természetesen angol irányítás alatt, illetve csak akkor hajlandók átengedni a létesítményeket Egyiptomnak, ha az garanciát vállal arra, hogy belép a MEDO-ba. Emiatt elég hamar holtpontra jutott az amerikaiak és britek tárgyalása a kérdésben, ráadásul az is feszültséget generált a felek között, hogy az USA ígéretet tett Nagibnak, hogy fegyvereket fog szállítani a számára körülbelül 10 millió dollár értékben, ez pedig egyértelműen gyengítette Nagy-Britannia helyzetét, hiszen elvesztette a fegyverszállítási monopóliumát. Továbbá az is komolyan nehezítette az egész kérdéskört, hogy nem csak az arabok nehezményezték (és ítélték el) a britek gyarmattartó múltját, hanem maga az Egyesült Államok is. Washington sokkal fontosabbnak tartotta a gazdasági és katonai támogatások rendszerének kiépítését, amelynek segítségével – az elgondolásuk szerint – az arab államok kiépíthetik a maguk (nyugati mintájú) demokratikus rendszereit, ezáltal elhárítva a kommunista térnyerést. A bonyolult kérdést végül is az döntötte el, hogy 1953. január 20-án beiktatták Eisenhowert és az ő külügyminisztere, Dulles egészen más elképzeléssel rendelkezett, mint elődje (sőt ebben a kérdésben szembe is ment az elnökkel). Végül a MEDO-t elvetették, s – elsősorban Dullesnek köszönhetően – ekkor született a *northern tier* (kb. „északi sorfal”) gondolata. Ennek létrehozásában pedig legalább akkora szerepe volt Dullesnek, mint Eisenhowernek. Az új szervezet alapelve: Egyiptomot (és a legtöbb arab államot) kikerülve, a Közel-Kelet északi részén hozzanak létre egy katonai szövetséget Törökország, Irak, Irán és Pakisztán részvételével, ezáltal teljesen elzárva az utat a térségbe a Szovjetunió elől.¹³

¹² PODEH 1995.

¹³ YESIRBURSA 2005.

1954 elejére egyértelművé vált, hogy az egyiptomiak nem hajlandók semmilyen katonai szövetségben részt venni, amelyhez köze van a briteknek, illetve amelyhez előzetesen feltételeket szabnak a Nyugat hatalmai, egészen addig, amíg a britek ki nem vonják a csapataikat a Csatornaövezetből. Ugyan a britek nehezen akarták elfogadni ezt, de végül kénytelenek voltak megbarátkozni a helyzettel és 1954 októberére aláírták a csapatkivonásról szóló megállapodást. A probléma az volt, hogy a Dulles segítségével létrehozott megállapodás érvénybe lépésével csökkent Kairó Washingtonra való utaltsága. 1954 novemberében (nagyjából egy hónappal a megállapodás aláírását követően) Nasszer átvette a hatalmat Egyiptomban. Azonban az „esetleges” Nyugat-barát politikája miatt szinte rögtön tüntetéseket szervezett ellene a Muszlim Testvériség (természetesen azért, mert ők Nagibot támogatták), amellyel nem sokkal később leszámolt ugyan (lásd később), de politikailag mégis megkötötték a kezét. Nasszer számára az év végére nyilvánvalóvá vált, hogy az Egyesült Államok által beígért pénzügyi és gazdasági segélyek komoly feltételekhez vannak kötve, emiatt a Washingtonnal fenntartott viszony fontossága és előnye rohamosan csökkent. Innentől Dullesék felismerték, hogy Egyiptomot nem tudják rávenni a katonai szövetségre. Törökország és Pakisztán került a fontossági sorrend elejére: velük sikerült a „barátságos együttműködésről szóló egyezményt” aláírni. Ezzel a britek MEDO-konceptiója véglegesen elhalt, ugyanakkor megszülettek Bagdadi Paktum csírái.¹⁴

A Bagdadi Paktum az 1955. február 24-én megkötött katonai egyezmény Törökország és Irak között, amelyhez az év végéig csatlakozott Nagy-Britannia, Irán és Pakisztán is. Fő célkitűzése az volt, hogy megakadályozza a Szovjetuniót az esetleges térnyerésben a Közel-Keleten. Hivatalosan az Egyesült Államok nem volt tagja a szövetségnek, „csupán” fegyverrel látta el a tagokat, illetve felajánlotta, hogy katonailag is a védelmükre siet, ha a helyzet megkívánná: nem szeretett volna összetűzést Izraellel az „arab szövetségi rendszer” miatt, illetve ekkor még Egyiptommal is törekedett a jó viszonyra. Valójában azonban Washington volt a megállapodás megkötésének fő mozgatórugója, ugyanis a Bagdadi Paktum a Truman által meghirdetett *containment policy* egyenes folytatásának tekinthető, amely a britek MEDO-jának alapjaira épült, kikerülve a „problémás” államokat (Egyiptomot és Szaúd-Arábiát). A korábban említett szaúdi Hásimita-ellenesség pedig ehhez köthető. Mióta létrejött Nedzsd és Hidzsáz királysága 1926-ban, illetve mióta Rijád és Bagdad 1927-ben lezárta a határvitáikat, azóta viszonylagos békében éltek. Ezt viszont gyökeresen megváltoztatta az 1955-ben megkötött katonai szerződés. A probléma ezzel a kérdéssel kapcsolatban is többrétű. Egyrészt Egyiptom egyértelműen semleges, önálló politikát folytató állammá vált Nasszer irányítása alatt, és 1955-ben II. Szaúd még törekedett a jó viszonyra vele (de ez nem jelenti azt, hogy kedvelte volna, vagy hogy megbízott benne, sőt a brit jelentések alapján úgy tűnik, meglehetősen gyanakvással kezelte¹⁵), így ebben a kérdésben is őt támogatta. Északnyugaton és északkeleten a Szaúd-Arábiával szomszédos országokat (Jordánia és Irak) a Hásimiták irányították, akik a 19. század óta ellenséges viszonyban álltak a Szaúdokkal, ráadásul Szaúd-Arábia nem volt elég erős katonailag ahhoz, hogy mindkét állammal szembeszálljon, ha a helyzet úgy alakulna. Így viszont II. Szaúd csak olyan valakihez fordulhatott, aki elég erős volt a Közel-Keleten és nem szimpatizált a Hásimitákkal, ez pedig kizárásos alapon csak Egyiptom elnöke lehetett. A Hásimiták hagyományosan Nagy-Britannia szövetségesei voltak, azon országé, amely korábban szinte félgymarmati sorban tartotta Egyiptomot¹⁶ és még az 1950-es években is

¹⁴ BARRETT 2007.

¹⁵ FO 371 114874 Es 1015/2

¹⁶ 1922. február 28-án Anglia egyoldalúan deklarálta Egyiptom függetlenné válását, de valójában kulcsfontosságú kérdésekben (hadsereg és védelem) továbbra is Londoné volt a döntő szó. Ezt követően 1936-ban egy másik

nagyon komoly katonai és gazdasági befolyással rendelkezett (sőt, az egyiptomiak szerint egyenesen megszállás alatt tartotta földjüket). Kézenfekvő volt tehát a baráti viszony kiépítése Rijád és Kairó között. II. Szaúd ezen törekvését erőteljesen nehezítette az, hogy Nasszer a beszédeiben mind többször kelt ki a konzervatív, „reakciós”, Nyugat-barát monarchiák ellen, ebbe pedig nem csak Irak és Jordánia, hanem Szaúd-Arábia is beletartozott. II. Szaúdnak volt egy másik, legalább ilyen komoly oka a Bagdadi Paktumtól való távolmaradásra: érzékenyen érintette és bizonyos mértékig fel is háborította, hogy a legfőbb szövetségese, az Egyesült Államok „lepaktált” a legnagyobb ellenségével. Ezt csak súlyosbította az, hogy Washington Jordániát is be akarta vonni a Bagdadi Paktumba.¹⁷

II. Szaúd komolyan tartott attól, hogy a Bagdadi Paktum valójában egy Szaúd-Arábia-ellenes szövetség alapját képezheti, amelybe Irak a szomszédos államokat is bevonná, és ezután megtorló hadjáratot indítana Szaúd-Arábia ellen, elfoglalná Hidzsázzal együtt a szent helyeket, majd pedig lerohanna Nedzsdet is. A király nem volt egyedül ezzel a gondolatával, tanácsadóinak egy része is elképzelhetőnek tartotta az események ilyenét alakulását. Ezt elkerülendő Szaúd-Arábia ugyanazzal az indokkal próbálta eltántorítani Irakot a szerződés megkötésétől, mint Egyiptom, azaz, hogy az arab államoknak törekedniük kell a semlegességre és az arab nacionalizmus szellemében kell politizálniuk. Belátható, hogy II. Szaúd ezen döntése finoman szólva is meglepő, még akkor is, ha 1955 elején még nem volt olyan feszült a viszony Rijád és Kairó között. Már csak azért is, mert a sivatagi királyság belső stabilitását és (hat)ta volna alá ezzel, azt nem is említve, hogy veszélyeztethette a szaúdi-amerikai kapcsolatok állandóságát is.

Ami viszont valóban furcsa döntés volt a szaúdi király részéről, az az, hogy az utasítására Fejszal, a miniszterelnök szaúdi küldöttséget vezetett Bandungba és több olyan hivatalos nyilatkozatot is tett Szaúd-Arábiát képviselve, miszerint a királyság kiáll az el nem kötelezettek mozgalma mellett, valamint támogatja a semlegesség koncepcióját. Igaz, hogy az utóbbi II. Szaúd szájából már korábban is elhangzott, de hivatalosan, nemzetközi delegációk előtt (és ráadásul a nemzetközi sajtó által nyomon követve) ez volt az első említése a sivatagi királyság ezen döntésének. Értelemszerűen az Egyesült Államok nem örült ennek, de a külügyminisztérium hiába próbálta elmagyarázni a szaúdi diplomatáknak a paktum fontosságát, illetve Szaúd-Arábiára nézve ártalmatlanságát, azok hajthatatlannak bizonyultak. Továbbá az amerikaiakban joggal vetődhetett fel az a félelem, hogy a dzahráni légi bázis bérletének megújításához óriási előfeltételeket szabnak majd a szaúdiak, amikor az lejár 1956-ban.¹⁸ Valójában azonban II. Szaúd soha nem volt Bandung elkötelezett híve, pontosan tisztában volt vele, hogy Szaúd-Arábia döntően függ a Nyugattól a kőolajpára révén, és az állami bevételek nagy része abból származik,

szerződéssel megerősítették Egyiptom függetlenségét, és hivatalosan is elismerték önálló államnak (nagy-követet cseréltek). Azonban a külső agresszióval szembeni védelem joga továbbra is Londont illette, részben emiatt Egyiptom elfogadta, hogy a Csatornaövezetben tízezres brit sereg állomásozzon, továbbá elismerte a britek érdekeit a térségben.

¹⁷ SAFRAN 1991.; BRONSON 2006.; CITINO 2002.

¹⁸ 1938-ban Dammam területén találtak először kőolajat a Californian Arabian Standard Oil Company szakemberei, ezért az ehhez közeli településen, Dzahránban hozták létre központjukat. A terület hamar felértékelődött, infrastrukturálisan is fejleszteni kellett, így kapott repteret is a városka a második világháború végén (ez volt Szaúd-Arábia első légikikötője). A repteret eredetileg a csendes-óceáni hadszíntéren harcoló amerikai csapatok utánpótlására szánták, de a világháború után, a hidegháború kezdetén még inkább felértékelődött a szerepe, így amikor az amerikaiak tulajdonjoga lejárt, a bázisra új szerződést kötöttek bérleti jogra, amelyet újra és újra megújítottak egészen 1957-ig, amikor az arab nacionalizmus már olyan mértékig megerősödött, hogy mind Szaúd-Arábia, mind az Egyesült Államok számára károossá vált a bérlet megújítása.

tehát nem haragíthatta magára a „szövetségeseit”.

Igaza volt az amerikai külügyminisztériumnak abban, hogy II. Szaúd mindent el fog követni annak érdekében, hogy minél jobb feltételeket csikarjon ki a dzahráni légi bázis bérleti szerződésének megújításakor: hatalmas összegeket sikerült „kizsarolnia”, valamint rengeteg új fegyvert is szállított az országa számára az Egyesült Államok, ez azonban inkább csak nehezítette II. Szaúd belpolitikai helyzetét. Az egyre erősebb nyugati elköteleződés egyre erősebb nemtetszést váltott ki mind Egyiptom részéről, mind pedig a Szaúd-Arábiában egyre nagyobb arab nacionalista ellenzékéből.

Ahogy már volt róla szó, II. Szaúd szinte rettegett attól, hogy Irak vezetésével koalíció alakulhat ellene, így miután Irak és Törökország aláírták a szerződést, Egyiptom és Szaúd-Arábia kölcsönös védelmi egyezményt írt alá 1955 októberében, és mindent megtettek a felek annak érdekében, hogy megakadályozzák Jordánia és főleg Szíria paktumhoz való csatlakozását. Külön érdekesség, hogy II. Szaúd ugyanazt a módszert használta Irak, Jordánia és Szíria lakosságán, amelyet egy évvel később Egyiptom majd rajta használ: rádiós propagandával próbálta fellázítani a helyi lakosságot az „istentelen” vezetőkkel szemben, akik nem tesznek semmit azért, hogy segítsék az arab ügyet Izraellel szemben. Természetesen ezek mellett megpróbálta lefizetni a vezető politikusok egy részét is (ezt a taktikát is rendszeresen alkalmazta, és ez később komoly következménnyel járt számára: közvetett módon elvesztette a hatalma elvesztéséhez).¹⁹

II. Szaúd nem volt a mértékletesség híve, és ahogy már szó esett róla, nem mindig ismerte fel a politikai realitásokat. Emiatt voltak erősen megkérdőjelezhető döntései. Erre az egyik legjobb példa az, hogy teljes mellszélességgel kiállt az egyiptomi vezető mellett még meglehetősen kényes kérdésekben is: az 1955 szeptemberében bejelentett egyiptomi–szovjet fegyvervásárlási szerződést is üdvözölte és részben ez segítette elő a fentebb említett kölcsönös védelmi egyezmény aláírását 1955 októberében. Sőt még ezen is túlmélt II. Szaúd: támogatta Nasszer azon döntését, hogy államosítsa a Szezi-csatornát, ez pedig felért egy arculcsapással mind az Egyesült Államok, mind Nagy-Britannia irányában, bár akkorra az utóbbival már eléggé megromlott a királyság viszonya (egy Buraimi nevű pár négyzetkilométeres oázis hovatarozása miatt), sőt a szuezi válság kitörésekor meg is szakította Angliával a diplomáciai kapcsolatot (ahogy Franciaországgal is).

Az Egyiptommal megkötött kölcsönös védelmi egyezmény után egyiptomi katonai tanácsadók és kiképzők érkeztek Szaúd-Arábiába, és párhuzamosan tevékenykedtek az 1951 óta az országban lévő amerikai kiképzőmisszióval. Ez azt a benyomást keltette, hogy a szaúdiak nem bíznak az amerikaiakban és jobbnak látták, ha arabok is részt vesznek a katonáik felkészítésében. Ezzel azonban együtt járt az, hogy sok szaúdi újonc közvetlen kapcsolatba került az arab nacionalizmus eszméjével, első kézből hallották az új ideológiát, ez viszont káros következményekkel járt Szaúd-Arábiára nézve a szuezi válságot követő években. Pontosán az egyiptomi kapcsolat miatt 1955-ben a sivatagi királyságban is létrejött a Szabad Tisztek mozgalom egyiptomi mintára, akik megpróbálták átvenni a hatalmat az országban, sőt Feiszal meg is akarták öletni, azonban nem jártak sikerrel, a résztvevők nagy többségét kivégezték, majd II. Szaúd elrendelte a hadsereg megtisztítását (ami természetesen részben azzal járt, hogy jól kiképzett, hozzáértő katonák is áldozatul estek a tisztogatásnak).²⁰

¹⁹ A folyamatos rossz döntései miatt egyre többen támadták II. Szaúdot belföldön és külföldön egyaránt – főleg az arab nacionalista államok –, így amikor 1958 tavaszán kiderült, hogy meg akarta öletni Nasszert, elvették tőle a hatalmat, és öccse, Feiszal kezdett el kormányozni helyette (bár ekkor még a trónon maradt, sőt másfél évvel később vissza is szerzi vezető pozícióját).

²⁰ CITINO 2002.

A Bagdadi Paktum aláírói között folyamatosan terjesztették a szaúdi és egyiptomi propagandát a semlegesség és az önálló politizálás fontosságáról, viszonylag kevés eredménnyel. Jordániában azonban sikeresnek tekinthető Kairó és Rijád akciója, hiszen elérték, hogy Ammán nem csatlakozott a katonai szövetséghez: válság alakult ki Jordániában, egymás után több kormányváltás is történt, sőt még annak is megvolt a veszélye, hogy Husszein királyt letaszítják a trónjáról. Ez ugyan nem következett be, de jelentősen legyengült az ország, tehát ebből a szempontból nagyon is sikeresnek tekinthető a szaúdi–egyiptomi együttműködés.

Belpolitikai szempontból viszont nagyon visszás helyzetet eredményezett II. Szaúd politikája: a befolyásos réteg (vallástudósok, törzsi vezetők, a Szaúd család tagjai) döntő többsége nem értett egyet királya döntésével, sőt nagy részüket elítélte. Emiatt II. Szaúd próbálta enyhíteni a belső feszültséget és mind nagyobb hangsúlyt fektetett a *vahhábita* hagyományok betartására, egyre nagyobb hatalmat adott a vallásos rendőrségnek (mely nem egyszer vissza is élt ezzel). Így beleavatkozott évszázados törzsi szokásokba a vallás nevében, ezzel pedig éppen az ellenkező hatást érte el, mint amit eredetileg akart: még azok is nemtetszésüket fejezték ki, akiket addig nem érintett II. Szaúd politikája. Egyes törzsek még fel is lázadtak ellene, és a konfliktusokat csak tárgyalásos úton sikerült rendezni (bár II. Szaúd nem egyszer bevetette a katonaságot).²¹

1955 végétől aztán fokozatosan egyre feszültebbé vált a viszony Szaúd-Arábia és Egyiptom között, kiélesedett az „arab hidegháború”. Valójában ez nem csak Rijád és Kairó szembenállását jelentette, hanem minden monarchia és Egyiptom szembenállását. Az utóbbi volt az, aki az arab nacionalista, republikánus felfogást hangoztatta, amely önmagában materialista ideológia, alapvetően a vallást nem tekintette politikai tényezőnek. Bár Nasszer kezdetben elfogadta az iszlámista politikai szervezet, a Muszlim Testvériség ténykedését, de ez hamar megváltozott és ő maga iszlámellenessé vált (legalábbis ami a vallás politikai szerepvállalását jelentette). 1954. október 28-án (nem sokkal azután, hogy Nasszer átvette a hatalmat Nagíb tábornoktól) merényletet kíséreltek meg az egyiptomi vezető ellen. Mint kiderült, a Muszlim Testvériség egyik tagja próbálta meggyilkolni, ezt pedig Nasszer nem hagyta megtorlatlanul: több ezer embert börtönöztek be, a szervezet vezetői közül hetet kivégeztek. A Muszlim Testvériségnek menekülnie kellett. Szaúd-Arábia pedig örömmel fogadta be,²² hiszen ezzel rengeteg támogatót szerzett a laikus Egyiptommal szemben: a nasszerizmus elleni harcához ezzel ideológiai alapot kapott az iszlámizmus képében.²³

Bár az arab nacionalizmus alapvetően kevés követőre akadt Szaúd-Arábián belül, ez mégsem jelenti azt, hogy egyáltalán nem voltak olyanok, akik magukénak érezték az eszmét. Már az 1940-es években megfigyelhető volt az újonnan elkülönült társadalmi réteg, a munkásság létrejötte. Ezen munkásság értelemszerűen az amerikai olajcégnek, az ARAMCO-nak²⁴ dolgozott. Első sztrájkjára igen korán, már 1945-ben sor került a borzasztó munkakörülmények (alacsony biztonság, hosszú munkaórák és hetek, fizetett szabadság hiánya) és az alacsony fizetés miatt. Fontos azonban megemlíteni, hogy ez a munkásság ekkor még teljes mértékben külföldiekből került ki, tehát szaúdi nem dolgozott a cégnek. Mégis pár évvel később ezen előzményeknek komoly következményei lesznek: az 1950-es évek első harmadára már szaúdi munkásokat is alkalmazott az ARAMCO és ők is átvették külföldi társaik eszméit, aminek következtében az arab nacionalizmus gyökeret tudott verni a sivatagi királyságban is. A munkások 1947-re már

²¹ SAFRAN 1991.

²² FO 371 114874 Es 1015/2.

²³ J. NAGY 2009; BRONSON 2006.

²⁴ 1944-ig Californian Arabian Standard Oil Company (CASOC).

elérték, hogy törvényileg szabályozzák a munkaórák és a munkanapok számát, valamint a fizetett szabadságokat (az más kérdés, hogy ekkor még ezen megállapodást nem nagyon tartotta be az ARAMCO). 1952-re pedig létrehozta egy bizottságot, amely lényegében szakszervezetként működött. A kérések között szerepelt a bérek növelése, új szállás biztosítása, arab nyelvű továbbképzés, azonban ezeket a kéréseket is elutasította az amerikai olajcég. 1953 októberére viszont már volt olyan erős az arab nacionalizmus hatása, illetve az engedetlenség is odáig növekedett, hogy immár több mint 20 ezer munkás utasította vissza a munkafelvételt. A szaúdi lakosság egy része szimpatizált is velük. A kormányzat statáriumot hirdetett és kivezényelte a katonaságot a sztrájkoló munkások ellen, azok viszont nem voltak hajlandók tüzet nyitni a munkásokra. A helyzetet az oldotta meg, hogy az ARAMCO hajlandó volt engedni: átlag 20%-os fizetésemelést kapott mindenki, valamint javultak a munkások lakhatási körülményei, étkeztetésben és oktatásban részesültek, azonban továbbra is tilos volt szakszervezetet létrehozniuk. A sztrájk véget ért november 1-jén, de hatása nem múlt el: egyértelművé vált, hogy az arab nacionalizmusnak Szaúd-Arábiában is rengeteg híve van. A következő három évben a szaúdi kormány és az ARAMCO mindent megtett, hogy megakadályozza szakszervezetek létrehozását, és azt, hogy a munkásság egységesen, szervezeten tudjon fellépni. 1956-ra a helyzet megváltozott. Már Szaúd-Arábiában is olyan erős volt a Nyugat-ellenes légkör, hogy amikor az év nyarán II. Szaúd Dzahránba látogatott, hatalmas zúgolódó tömeggel kellett szembesülnie, amely antiimperialista szlogeneket hangoztatott és követelte az amerikai bázis felszámolását, valamint politikai jogokat, magasabb fizetést és az amerikai munkásokkal egyenlő elbánást. Erre válaszul II. Szaúd betiltotta a sztrájkokat, amivel csak annyit ért el, hogy még többen szüntették be a munkát (ez persze még mindig kevés volt ahhoz, hogy megálljon az olaj kitermelése). Erre válaszul parancsba adta a munkásvezetők bebörtönzését és fizikai bántalmazását. Igaz ugyan, hogy II. Szaúd a sztrájkokat elfojtotta ezzel, de valójában Nasszer malmára hajtotta a vizet, hiszen egyre többen és többen kezdték magukénak vallani az arab nacionalizmus eszméit, és egyre komolyabbá vált az ellenállás II. Szaúd uralmával szemben, és nem csak a munkásság részéről. Ebben az időszakban jött létre a Szabad Hercegek nevű társulás, amely Szaúd-Arábia fiatalabb, külföldön tanult hercegeit foglalta magába, azokat, akik komoly politikai reformokat akartak a sivatagi királyság számára.²⁵

Miután a szuezi válság véget ért és a nasszerizmus soha nem látott mértékben megerősödött, II. Szaúd kénytelen volt változtatni a prioritásain: a Nyugathoz kezdett el húzni és Egyiptomtól próbált távolságot tartani. Érthető ez a lépése, hiszen csak a Nyugat menthette meg az arab nacionalizmus következményeitől, amelynek veszélye nem volt elhanyagolható Szaúd-Arábiára nézve, még úgy sem, hogy az országon belül csak pár ezres munkásrétegről beszélhetünk, akik magukénak vallották annak elveit, és rendszeresen hangoztatták is azokat. Mivel a szaúdi gazdaság nagy részben az olajbevételektől függött, egy esetleges általános sztrájk az olajcég dolgozói között nagyon komoly következménnyel járhatott volna. A másik, a munkások elégedetlensége szempontjából legalább ilyen problémás létesítmény a dzahráni repülőtér volt, ahol szintén fennálltak a rossz munkafeltételek. Ráadásul Nasszer is szította a feszültséget a konzervatív monarchia elleni folyamatos propagandájával, amely a rádiókból szólt.²⁶

II. Szaúd politikája 1953 és 1956 között nehezen átlátható, első látásra talán nem is tekinthető túl átgondoltnak, mindenesetre néhány kérdésben nagyon is következetesnek bizonyult. A legfontosabb, hogy valóban próbálta szem előtt tartani Szaúd-Arábia érdekeit a Közel-Kelet változó politikai viszonyait figyelembe véve (nem szabad elfelejteni, hogy lényegében a saját

²⁵ CITINO 2002.; VASSILIEV 2000.

²⁶ SAFRAN 2002.; BRONSON 2006

tulajdonának tekintette az országot). Emiatt viszont úgy tűnhet, hogy sok kérdésben ad hoc módon döntött, valójában azonban bizonyos döntései éppen, hogy logikusak voltak. Egyszerre próbált jó viszonyra törekedni Egyiptommal, támogatta annak külpolitikáját s ezzel együtt az arab nacionalizmust, valamint névlegesen elkötelezte magát a semlegesség mellett is. Belpolitikájában ugyanakkor nagyon erősen elnyomott minden törekvést, ami valamiféle változást akart elérni Szaúd-Arábia életében. Ez a kettősség nagyon jól látszik II. Szaúd döntéseinél. A hátránya viszont az volt, hogy erősen függött a külpolitikai viszonyoktól és a régió más szereplőitől, így amikor Nasszer szembefordult Szaúd-Arábiával, II. Szaúd elvesztette politikájának egyik pillérét, ami később a trónjába is került. *

FELHASZNÁLT IRODALOM

- BARRETT, ROBY C. (2007): *The Greater Middle East and the Cold War. U.S. Foreign Policy under Eisenhower and Kennedy*. New York, I.B. Tauris.
- BRONSON, RACHEL (2006): *Thicker than Oil*. New York, Oxford University Press.
- CITINO, J. NATHAN (2002): *From Arab Nationalism to OPEC. Eisenhower, King Saud, and the Making of U.S.-Saudi Relations*. Bloomington, Indiana University Press.
- CLARK, ARTHUR P. (1995): *Saudi Aramco and its World. Arabia and the Middle East*. Dhahran, The Saudi Arabian Oil Company.
- J. NAGY LÁSZLÓ (2009): *Az ummától a nemzetállamig. Az arab országok a 19–20. században*. Szeged, SZTE Juhász Gyula Felsőoktatási Kiadó.
- PODEH, ELIE (1995): *The Quest for Hegemony in the Arab World. The Struggle over the Bagdad Pact*. Leiden, Brill.
- SAFRAN, NADAV (1991): *Saudi Arabia. The Ceaseless Quest for Security*. Ithaca, Cornell University Press.
- VASSILIEV, ALEXEI (2000): *The History of Saudi Arabia*. London, Saqi Books.
- YESIRBURSA, BEHCET KEMAL (2005): *The Baghdad Pact. Anglo-American Defense Policy in the Middle East 1950-1959*. Abingdon, Frank Cass.

Levéltári források

British National Archives Foreign Office: Political Departments: General Correspondence from 1906–1966
 FO 371 104854 Es 1016/3
 FO 371 104854 Es 1016/4
 FO 371 114874 Es 1015/2